

A Goldberger család szabadkőművessége

Dr. Berényi Zsuzsanna Ágnes
bermatsz@gmail.com

A szabadkőművesség kezdete

A szabadkőművesség ókori gyökereken, a polgárság mozgalmaként a 18. században alakult szervezetté. A hűbéri viszonyok között az uralkodó osztály olyan jogokkal rendelkezett, amelyekkel a más társadalmi réteghez tartozók nem. A polgárság is ilyen osztály volt, emberi jogokat követeltek. Elsősorban egyenlőséget akartak minden vonatkozásban, legfőképpen társadalmi téren, de nem csak a rangok és címek vonatkozásában. A szabadság és a testvériség a polgárok számára a felemelkedést jelentette, ez pedig a létük alapkérdése volt. Ezért három követelést írtak a zászlójukra: *szabadság, egyenlőség, testvériség*.

A szabadkőművesség Angliából indult el, már a 14. században. A templómépítő céhek alapítottak titkos társaságokat, majd a 17. században már felvettek tagjaik közé nem céhbeli foglalkozásúakat is. Ezek gyűléző helye lett a *páholy* (lodge).

Angliában, Londonban, 1717-ben János napján, négy, már működő páholy egyesülésével alakult meg Anglia Nagypáholya. Az első nagymester *Antony Seyer* volt. Egyik vezető tagjuk, *James Anderson* presbiteriánus lelkész a nagypáholy felkérésére összeállította az alapszabályokat az ősi szokások összefoglalásával. Az istenhit, a hazaszeretet, a becsületesség, a szabad állapot volt követelmény – de csak férfiak részére.

Ez az úgy nevezett andersoni alkotmány mind a mai napig kötelező érvényű a szabadkőművesek számára. Ezt egészíti ki összefoglalóan a filozofikus, haladó, emberbaráti működés követelménye.

A 18. században hasonló szabadkőműves páholyok alakultak ki Európa és Amerika több városában is.

Magyarországon 1749-ben Brassóban alakult meg a szabadkőműves páholy. A bécsi páholy tagja volt például *Batsányi János*. *Kazinczy Ferenc* az Erényes Vi-

lágpolgárokhoz páholy (Miskolc) tagja volt. *Kossuth Lajos* a Cincinnati (USA, Ohio) páholy tagja volt.

1794-ben I. Ferenc császár betiltotta a szabadkőművességet.

A 19. században egyes páholyok nemzeti jelleget vettek fel, jelentős jótékonyági tevékenységet folytattak. Magyarországon 1868-ban kezdhetette meg újra a működését a szabadkőművesség. 1886-ban megalakult a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy, ennek első nagymestere *Pulszky Ferenc* volt. 1920-ban a belügyminiszter feloszlatta a Magyarországi szabadkőműves szervezeteket és ez lett a sorsa egész Európában.

A Goldberger család szabadkőműves tagjai

A Goldberger család, a Goldberger gyár szerepe a magyar ipar történetében nagyon fontos volt. Most azonban a szabadkőművességben betöltött tevékenységükről szölok levéltári kutatásaim alapján. A Magyar Országos Levéltárban (MOL) megtaláltam a pozsonyi Freundschaft páholy – (MOL 1874-1885) 8. doboz – névsorában a cégalapító Goldberger Ferenc nevét és a budapesti Galilei páholy névsorában Goldberger Sámuel. Szerepel itt még Goldberger Sándor mérnök és Imre gyáros neve is. A Berzsenyi páholy tagja volt dr. Goldberger Ödön ügyvéd is, de ő valószínűleg nem a budai (textiles) Goldberger család tagja volt. Goldberger Lajos vegyészként a Goldberger Sámuel és Fiai cég kelmefestő és nyomtató (akkori szóhasználatban) gyárában dolgozott.

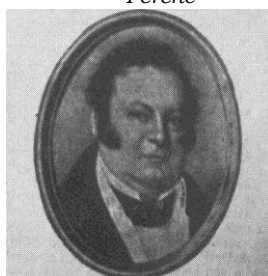
A Freundschaft páholy érme

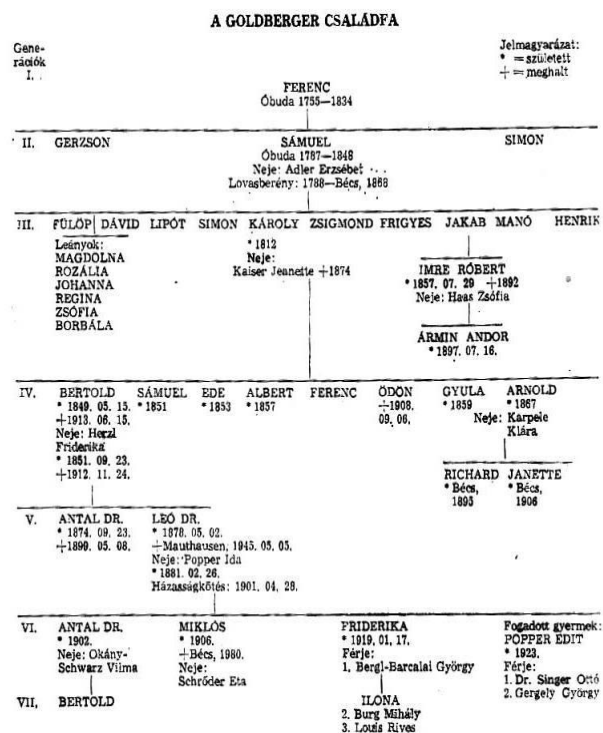
Goldberger (Goltberger) Ferenc

A Gallilei Páholy érme

Goldberger Sámuel

A Goldberger család családfája

A szabadkőműves páholyba kerülés felvételi kritériumai

1. Jelentkező (kereső) életrajza
2. Felvételi kérelem; Miért akar szabadkőműves lenni?
3. 3 ajánló személy, aki javasolja a felvételre a jelentkezőt
4. A páholy kérdései a jelölthöz, mit vár a szabadkőművességtől
5. A jelölt válasza
6. A jelentkező nyilatkozata, illetve fogadalomtétel (a felvétel lezárása)

Dr. Goldberger Ödön jelentkezése a Berzsényi páholyba (P1115 MOL 3.doboz):

„Dr. Goldberger Ödön Szarvas (Békés megye) 1878. augusztus 18.

Gyakorló ügyvéd, Csurgó

Az elemi s középiskolát Szarvason jogi tanulmányaimat az eperjesi jogakadémián, a budapesti tudományegyetemen és a kolozsvári tudományegyetemen végeztem, 1900. év november havában avattak a jogtudományok doktorává. 1903 június havában tettem le sikerrel Budapesten az ügyvédi vizsgát. Ezután Szarvason nyitottam meg irodámat, majd 1904 március havában irodámat Csurgóra helyeztem át, hol április 14-én Beck Irmával házasságra léptem.”

„Fölvételi kérelem a Berzsényi című szabadkőműves páholyak

Kaposvárott

Alulírott a szabadkőművesek működésében részt venni óhajtván a Berzsényi című páholy kötelékébe való felvételemet ezennel tisztelettel kérem.

Csurgó, 1907 év november 19 napján

Dr. Goldberger Ödön”

Nyilatkozata

„Alulírott becsület szavamra kijelentem, hogy saját szabad és független akaratomból határoztam el magamat a szabadkőművességbe való belépésre és ezt a szabad elhatározásomat sem rábeszélés sem kíváncsiság sem önző okok nem befolyásolták. Mint becsületes ember fogadom egyúttal, hogy akár felvesznek a szövetségbe akár nem mindazt amit itt látni és hallani fogok mindenkiel szemben titokban tartom.

Kaposvár, 1908. február 21. napján

Dr. Goldberger Ödön”

Felvételi kérdések és válaszok

„Kaposvár, 1908. február 21.

Mi az ember rendeltetése?

- Tisztaságra és becsületes munkával saját és embertársai boldogságát előmozdítani.

Mit vár Ön a szabadkőművesek szövetségétől?

- Az ember rendeltetésének együttes működés által való elérését.

Mit várhat Öntől a szövetség?

Munkát és szeretetet.”

Goldberger Lajos dr. jelentkezése (MOL P 12. doboz, Demokrácia páholy iratai)

„Goldberger Lajos dr. Budapest 1868. november 8. Vegyész

Nőtlen

III. Szt. Endrei utca 11

Születtem Budapesten 1869 november hó 8-án, Közpiskolái tanulmányaimat a budapesti ág. hitv. evang. főgimnáziumban végeztem, ugyanott tettem le az érettségi vizsgálatot. Egy évet a budapesti egyetemen töltöttem, mint orvosnövendék, majd ezen a pályát elhagyva 3 évig (1887 - 1890) a zürichi műegyetem vegyészeti szakosztályát látogattam, mely az utóbbi 1890-ben kiadta nekem a vegyész oklevelet.

Ez után másfél évig külhonban (Elszász) tartózkodtam, itt a kelmefestés és nyomtatási szakiskola előadásait hallgattam, a laboratóriumban önálló kémiai munkával foglalkoztam, melynek alapján a követsi (?) tudományegyetem filozófiai szakosztálya a doktori vizsgálatra bocsájtott, és ez utóbbit 1892 június havában tettem le.

1892 augusztus hava óta a Goldberger Sám. F. és fiai cég kelmefestő és nyomtató gyárában vagyok alkalmazva vegyész minőségben.

Budapesten 1894 november 17,

dr. Goldberger Lajos”

Hátán javaslat: Budapest 1895 november 19.

Felvételi kérdések és válaszok

1. Mit képzel Ön magának a szkség alatt?

érkezett 1907. november hó 22. napja

- A Szkség alatt egy oly intézményt képelek, mely hivatva van arra, hogy az emberek közt a rang és vallásfeletti különbségek által emelt mesterséges válaszfalakat lerombolja az által, hogy kebelébe befogad minden kifogástalan jellemű embert ki felvételre jelentkezik és munkájának vallja szándékot, ami az emberiség nyomorán segít.

2. Minő viszonyban képzei Ön a szabadkőművesség intézményét a pozitív vallásokhoz?

- A szabadkőművességet a deizmussal összeegyeztethetőnek tartom: azt képelem hogy a szabadkőműves sem néz a vallás külalakjára, akár a vallás felekezetre, de igenis, vallásos, amennyiben nem istentagadó.

3. Hogyan való összeegyeztethetőnek a szabadkőműveség cosmopolitismusát a hazaszeretettel?

- A szabadkőművesség cosmopolitismusa nézetem szerint a hazaszeretettel természetesen megfér. Hazaszeretetünk nem akadályoz meg abban, hogy más nemzetek fiaiban is méltányoljuk a jellemet, az intelligenciát és azon öszinte törekvést és ernyedetlen munkát, mely arra irányul, hogy embertársaink szellemi jólétét emelje és az anyagi nyomort enyhítse. A hazaszeretet és az általános emberszeretet nem ellenkeznek egymással.

dr. Goldberger Lajos”

Goldberger Albert felvételi kérelme:

„Budapest 1854 okt. 26.

Kereskedő

Nős, 22 éve Graner Corneliával két gyermekünk van

Budapest Báthory utca 10. 2. em 12

1872-ben letettem az érettségi vizsgát jó sikerrel.

Két évig mint gazdasági gyakornok voltam Györgyei Adolf györgyei és pa kúrti gazdaságában.

1874–76 voltam a magyaróvári gazdasági akadémiában.

1878-ban kivettem egy bérletet és gazdálkodtam 1891-ig. Akkor abbahagytam a gazdálkodást és beléptem Goldberger Samu és fia czéghez hol most mint üzletvezető működök.

Buda pesten 1902 jan 30

budai Goldberger Albert”

Dr. Budai Goldberger Leó

A budai Goldberger család legjelentősebb tagja kétség kívül dr. Goldberger Leó gyáros volt. Cégvezetőség mellett igen aktív életet élt, mint felsőházi tag, a GyOSz elnöke, a Textilgyárosok Szövetségének elnöke, a Pesti Magyar Külkereskedelmi Bank Országos Közoktatási vezetője. Egyebek között neki köszönhető, hogy a Budapesti Műszaki Egyetemen létrejött a Textilémia Tanszék.

Dr. Goldberger Leó felvételi kérelme a Reform páholyba:

„Budapest 1878., máj.2

Gyáros

VI. Laudon u. 10.

Nős

1 fiú, Antal nevű

III. kerületi polgári kör tag

A budapesti ág. ev. elemi és gimn. osztályok befejezése után 1896-ban a bpi egyetem jogi karának lettem hallgatója, ½ évet a lipcsei egyetemen töltöttem. Innen hazatérve tovább látogattam a bpesti egyetemet s 1900 nov. havában elvégeztem a tudor fokot.

1901 ápr. 27-én megnősültem s házasságunkból egy kis fiú született 1902 jan hó 13-án.

Goldberger Samu és fiai cég és budai kétfestő gyárában dolgozom részben az erős reményben, hogy a hazai iparnak nagy szolgáltatásokat tehetek.

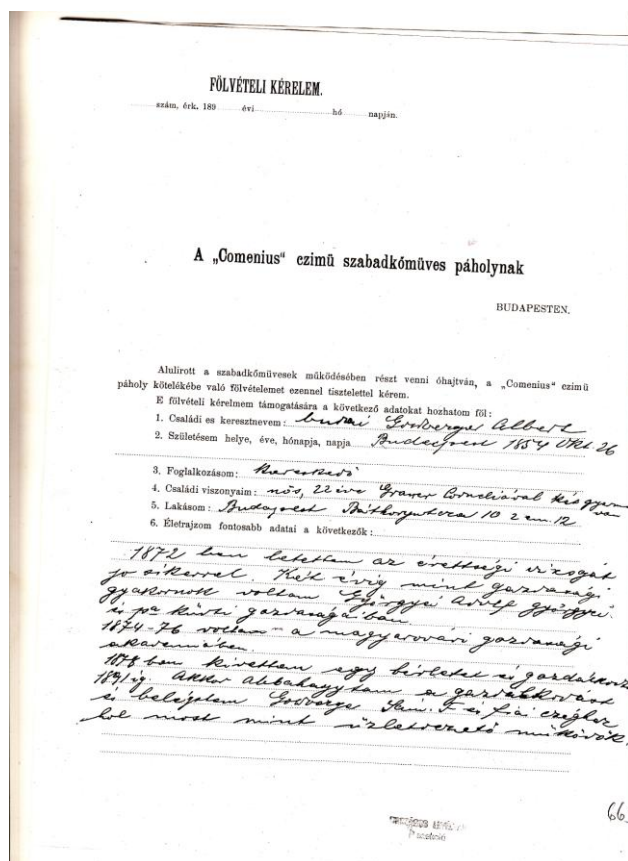
Bpesten, 1902 febr. 10.

Dr. Goldberger Leó”

Felvételi kérdések és válaszok

Mit vár Ön a szkségtől?

- Az emberbarátok megismerésével
- a jótékonyág gyakorlását,
- a társadalmi születési falak lebontását

Goldberger Albert felvételi kérelme a Comenius páholyba (részlet, MOL Comenius páholy 1087)

A Comenius páholy érme

A Reform páholy érme

Mit várhat Öntől a szabadkőművesség?

- Tőlem telhetőleg az erkölcsileg és anyagilag elő fogom mozdítani azt, ami véleményem szerint a szabadkőművesség célja

Mivel tartozik Ön a családjának?

- Szüleimnek hálával
- Nőmnek szeretettel és hűséggel
- Gyermekeimnek azzal, hogy egy derék, tisztességes férfit neveljek belőle

Dr. Goldberger Leó”

Dr. Goldberger Leó néhány ismert páholytársa: Antal Márk matematika tanár, dr, Bachruch Ernő ékszerész, Berény Róbert, festő, Gida Géza író, Vészi József író, Szalay Mihály történész, Ditrói Mór színigazgató, Apáthy István biológus, dr, Guttmann Emil kereskedő, dr, Kúnos Ignác tudós, Singer Sándor könyvke-

reskedő, Hornyánszky Viktor nxomdász, Zala Gyögy, Györy Gyula., Tuba János, dr. Málnai Mihály, Linzer Ármin, Konkoly Thege Béla, Glück Frigyes, dr. Bernády György stb.

A Goldbergerek szabadkőműves tevékenysége

A Goldbergerek pártolóként vettek részt a szabadkőművesség mozgalmában. Néhány példa: támogatták a Szűnideji Gyermektelep Egyesületet (VI. Dob-u 69.), a Stefánia Gyermekkórházat, az Országos Gyermekvédő Egyesületet (VII. Jókai u. 12.), a Nyomorék Gyerekek Otthonát (VII. Mária u. 10.), az Országos Párbejellenes Szövetséget (V. Dorottya-u. 6.), az Erzsébet Népakadémiát, az Országos Színészegyesület Színésziskoláját, a Magyar Tanítók Egyesületét az, Ingyen Tej Egyesületet a szegény gyermekek és csecsemők ellátására. a TTI-t (VI. Anker köz 1. II. emelet), a Budapesti VII. ker. An-

gyalföldi Népkönyvtárat, a Nővédő Egyesületet, a Hajléktalanok Menhelyét, a népkonyhákat, a Fogyatékosok Intézetét, a Nőnevelő Intézetet, a Nép és Munkáskaszinókat, a Betegágyas Nők Üdülőházát, a Siketnémák Gyámolító Egyesületét, az Amphiezis Ruhátlanok Felruházó Egyesületet, a Klapka szobor, valamint Kada Elek szobrának felállítását, a Tanítók Szabad Egyesületét. a Reform Klubot, a Választójogi Klubot, a Vakok Intézetét, a Mentőszolgálatot stb.

Felhasznált irodalom

Dr. Geszler Ödön: A 200 éves BUDAPRINT PNYV Goldberger Textilművek története 1784–1984, 176. old.
Györy György: Százhetven esztendő, 1964, 9. old.
Kállai László A 150 éves Goldberger gyár története, 1935.
Zsidó Lexikon